

БЪЛГАРСКИ
ПРЕГЛЕД

СЪИСКАНИЕ

ЗА НАУКА, ЛИТЕРАТУРА И ОБЩЕСТВЕН ЖИВОТ

ИЗДАВА ДРУЖЕСТВОТО „ОБЩИ ТРУД“

ГОДИНА I

— —

КНИГА II. — ОКТОМВРИ

СОФИЯ

ПЕЧАТНИЦА ВЪЛКОВ

1893.

СЪДЪРЖАНИЕ

КНИЖКА II.

	Стр.
I. Просба. Стихотворение от А. Сладкович	1
II. В Преславския дворец. Историческа повест от Ф. Прохазка	3
III. На карантина. (Дребни бележки) от И. Вазов	36
IV. Сепки. Книжовно-исторически чъртици. — I. <i>Собраниевци</i> . От А. Теодоров	49
V. Бюджетите на княжество България през десетилетието 1879—1888. От М. К. Сарафов	64
VI. Един важен недостатък в нашия книжовен стил. От Л. Милетич	91
VII. Социалният въпрос и идеята на асоциацията. (Продълж. от I. кн. стр. 152.). От Б. Минцес	113
VIII. Най-важните открития по електричеството през 1892—93. година. От П. Бахметиев	124
IX. Разкази по хигиена и медицина — от Д-р Монен. (Продължение от I. кн. стр. 161) Превод от Д-р А. Д. П.	135
X. Почвената влага. От Д-р А. Д. П.	137

КНИЖНИА

I. Рецензии :

1. И. Ивановъ. Българска читанка за I. клас и за II. клас — от Б. Цонев	143
2. П. Гротъ. Богъ въ природата — от А. Теодоров	153
3. X. X. Дваъ статии по нашата литература — от А. Теодоров	155
4. Анастасия Д-ръ Желѣзкова. Ръководство за правилното произношение и прочитъ на французский езикъ — от А. Теодоров	156
5. И. Гюзелевъ. Аритметика — от Е. Иванов	158
6. И. Мавровъ и В. Богдановъ. Учебникъ по зоологията — от С. Туринич	159
7. П. Пѣвъ. Христоматия за IV. класъ — от Л. Милетич	164
8. М. Корелинъ. Ранний итальянскій гуманизъмъ и его исторіография — от Д. Д. Агура	168
9. E. Rouché et Ch. de Comberousse. Traité de Géometrie — от Е. Иванов	181
II. По правописния въпрос	184
III. Из българските периодични издания	221

ХРОНИКА.

I. Вътрешна хроника	238
II. Външна хроника	246
От редакционния комитет	253
Погрешки	255
Съдържание на I. кн. „Български Преглед“	256

Един важен недостатък в нашия книжовен стил.

Известно е, че формата, взета сама отделно, колкото и да има своя цена откъм естетична страна, все е зависима от материята (съдържанието), и само когато облеклото е в съгласие с тѣлото, може естетиката да присъди, каква реална стойност се пада на формата. Стилът е естетичното облекло на езиковото изражение; поради това и стилът е зависим от съдържанието — от идеята на съчинението. И наистина, стилът бива различен според това, да ли е съчинението поетично или прозаично, и то в разна мѣрка не само според нееднаквостта на прозаичното или поетичното съдържание, но и според целта, която авторът има пред очи.

Колкото и да е прозаично едно съчинение, все трѣбва стилът му да задоволява поне на елементарните естетични изисквания, които не търпят безредица в множеството, досадно повтаряне на еднакви форми, неясност и непрегледност. Ако не беше у нас вродена наклонността към хубавото, нѣмаше да изискваме от прозаичните съчинения нѣщо повече, освен да се разбира това, което авторът е искал да каже. Въпрос е, може ли стилът да се учи чрез правила и упражнения, които дава учението, наречено стилистика. Щом ценността на стила съставят естетични елементи, сир. елементи, присъщи на художествата, ясно е, че хубавиѣт стил не е обикновена механическа сръчност и че според това не може стилистиката да даде на писателя нѣщо повече, отколкото дава поетиката на поета или реториката на оратора: неѣна задача остаѣ само теоретично да разяснява това, което обективно се представя като угодно или противно на естетичния вкус; тя може да образува у писателя самостоятелно сѣждение касателно хубавото и нехубавото и да събуди у него съзнателна естетична услада. С тази своя „естетична“ задача стилистиката добре се отличава от граматиката, а именно от синтаксата, която определя законите

на изречението, колкото се отнася до ясното и точно предаване мисълта съгласно с духа на всеки език отделно. И тъй, стилистиката може да бъде практически полезна само томува, който покрай богатство от идеи има и смисъл за хубава форма; за всеки друг стилистичните правила дават само негативна полза: те повече ще го упътват, какво да изоставя, отколкото какво да поставя. Тъй наречената „субективна“ страна на стила остава свободна от стилистичните правила, понеже те се отнасят към обективната, най-важната основа на стила, която трябва да съдържа онзи минимум от граматическа правилност на езика и естетически ред в изложението, без който стилът не може да се издига до никаква субективна оригиналност. Тук, в обективния стил се кръстосват прозаичните правила на синтаксата със естетичните на стилистиката. Затова школното обучение, което има цел да приготви тази обективна подкладка в стила на бъдещия писател, не отделя строго синтаксата от стилистиката. Всичко, което то посочва като стилистически „неправилно“ или „нехубаво“, се отнася към обективния стил. Така трябва да разбираме, когато се каже, че стилистиката има задача да открие и да разясни общите закони, на които се подлага изражението не на един, а на всички писатели.

По-долу ще обърна внимание върху един стилистичен недостатък, който от ден на ден взема все по-големи размери в нашите съчинения, особено прозаичните. Стилистичният въпрос, който тук подигам, засяга и в българската синтакса, а характерът му е такъв, че не може се разясни добре, ако не се хвърли и кратък поглед в миналото на езика от областта, към която принадлежи. Ще говоря именно върху глаголните съществителни на -ние (ходение, давание, учение), които в днешния книжовен език вече пречесто захващат да заместят приставно изречение, състоеще из определена глаголна форма и съюз, както напр. „със учение ще постигнеш всичко“ вмъсто: „ако учиш“. — Всеки лесно ще се убеди, че преголътната обич към глаголните съществителни на -ние, които показват у нас писателите особено от по-ново време, не се съгласява с характера на живата народна реч, каквато е в словесните народни произведения, но че е барбаризъм, внесен в нашия стил по подражание на чужди езици. Барбаризмите, когато са отделни думи, както лесно и съзнателно се вмъкват в езика, могат до сущ тъй лесно и да се отстранят, щом се знае за тях, че са

негодни. Много по-мъчно се отстраняват барбаризмите, когато са цели синтактични обрати, понеже в този случай обикновено никак не се сещаме, че употребяваме чужди елементи и че те са за нашия стил вредителни. От този вид е и барбаризмът, за който рекох, че ще говоря по-долу.

Едно от важните достоинства на хубавия стил като почнем от поезията па все до най-дидактичната проза е тъй наречената образност, под която трѣбва да разбираме не само тропите и фигурите в стила, но изобщо всѣко по-живо, по-конкретно изражение вмѣсто едно отвлечено (абстрактно). Това се съгласява с казаното по-горе, а именно, че стилът изобщо трѣбва, за да бъде хубав, да съдържа елементарни черти на художествен строеж, в които пластиката е едно от най-важните условия. Според това добре е да се изрази отвлечената мисъл тъй, че като се изкаже точно, да се изкаже по възможност и по-конкретно, до колкото това допуска езикът. Ни един от живите народни езици не се стреми в изражението към отвлеченост; затова колко и да се създават в книжовните езици под влиянието на научно-философското развитие отвлечени обрати — отвлечен стил, при все това способността им към поетическо сир. образно изражение не изчезва, стига писателите да не забравят главният пазител на поетичния слог — живият народен говор. По този начин може да си запази езикът всички средства за отвлечено и конкретно изражение и да ги употребява с мѣрка, според както допуска мисълта и хубостта. Да видим как различно може да се изкаже едно действие.

Деиствие може да се изрази а) чрез определен глагол (*verbum finitum*) напр. пиша; б) чрез неопределен глагол сир. инфинитив (*infinitivus*) напр. староб. пи с а т и; в) чрез глаголно съществително напр. писаніе и г) чрез причастіа. До като за логиката може да е все едно, чрез кои от тѣа четири начина е изразено известно действие, не е така и за стилистиката: ако питаме, кое от казаните изражения предава глаголното поніатие (действието) по-образно (по-конкретно), ясно е, че определеніят глагол винаги стои от тѣа страна на първо мѣсто, (понеже означава действието заедно с производителіа му) и че след него иде инфинитив, като по-отвлечено изражение (не определя лицето, което действува) и най-сетне глаголното съществително, като най-отвлечено (понеже е само име на действие под вид на предмет (субстанція).

Като сравняваме днешният книжовен новобългарски със старобългарския език, виждаме особено явление: до като днес инфинитив свършено е изчезнал, напротив глаголните съществителни на -іе, както се каза по-горе, се срещат много по-често, отколкото в староб. език. На първ поглед излиза от това, че нашият език твърде поднася глаголното съществително на -іе, което е по-абстрактно изражение от инфинитив, ала това е само на глед, понеже от историята на последния се вижда противното, а именно вижда се, че инфинитив, когато изчезвал, не се преобърщал в отвлечено (глаголно) съществително, както е ставало това с една част от инфинитив в старогръцкия, в немския и романските езици, а напротив виждаме, че всъкѣде инфинитив е отстъпил мѣстото си на по-конкретно изражение, а именно на цѣло приставно изречение (сир. определен глагол и съѣз). Да вземем примери, в които е имало в старобългарско време инфинитив: дължен е да умре (— оумрѣти); начена да се моли (— молити ѿ); нѣмат, що да іадат (нѣмѣтъ чѣсо іасти); не знаеше, що да отговори (— чѣто отгвѣщати); които има уши да слуша, нека слуша (имѣѡ оуши слышати да слышитѣ) и пр.

Какво синтактично движение е докарало до тази замѣна на инфинитив чрез приставно изречение? Познато е, че инфинитив в изречението се схваща като второстепенно сказуемо, което направо се свързва с главното сказуемо сир. без съѣз. Последното се дължи на това, че нашият инфинитив първоначално е бил обикновено допълнение на главното сказуемо в дателен падеж¹⁾. Когато това допълнение почнало да се схваща като неопределен глагол, обърнал се и синтактичният му характер, сир. допълнението взело да се схваща като сказуемо и то, разбира се, второстепенно сказуемо, зависеще от главното.

¹⁾ Инфинитив в изречението е бил отначало обикновено допълнение (обіект) напр. стб. хо щ ѡ умрѣти съдържа в същност сказуемо хо щ ѡ, подлог і. л. (а в ѡ) и допълнение в дателен падеж умрѣти, така че буквално значи: стреміа се към умираіе. Тук дател. пад. умрѣти е употребен досущ тѣі, както и в изречението: милости хо щ ѡ а не жрѣтвѣ. Да се преобърне такъв дателен падеж в инфинитив трѣба да съвпадат тези условия: да бѣде съществителното глаголно, сир. да изкава действие; глаголното значение да се схваща по-силно, а съществителното значение на формата да се абстрахува; падежното значение (винаги косвено) на формата да потъмнее. Така се е образувал славянският инфинитив на -ти. По същія начин може да се образува инфинитив и от други глаголни съществителни, каквито са и нашите на -іе: умираіе, писаіе, стига да се съединят казаните условия. В латинския език в най-старо време се образувал инфинитив по казанія начин, а именно от дателен падеж тѣкмо на тѣіа съществителни, които у нас днес имат окончание -іе: discendo est значи

Колкото по-вече се забравя първобитният характер на инфинитив, толкова по-свободно се изменява положението му в изречението, сир. инфинитив се употребява вече не според етимологичното си потекло (като нѣкогашно допълнение), а според както се схваща, след като това потекло се е забравило. Първата посока, в която се движи този втори фазис в развитието на инфинитив, води към подпълна глаголност: до като глаголните съществителни изискват допълнение в родител. падеж, както изобщо съществителните, напр. *опрошение грѣха, оубиение тѣла*, инфинитив от тази страна вече подпълно се изравнява с глагола: *опростити грѣхъ, оубити тѣло*. Сбитата инфинитивна форма, която съдържа в себе си значение на цел (финално значение), останало неі от първобитното ѝ дателно значение, е помагала на инфинитив да се разпространи по аналогия в целия глаголен систем: при всеки глагол се образувала и инфинитивна форма. Размножението употребление на инфинитив е повело в повечето езици към две посоки: от една страна в изречениата, гдето инфинитив е заемал и мѣсто на финално (целно) или пък последно (консекутивно) изречение, почнали а) да подкрепят инфинитив, (у които целното значение с време ослабва), чрез предлог до суц тѣ, както става изобщо със старите падежи. Така у Немците се явил в чисто финалните изречениа пред инфинитив предлог *zu* (= към): *sind zu glauben* значи това, което латински *credendo sunt*, староб. *вѣровати имъ іестъ*. По този начи инфинитив изново се приближава към глаголно съществително и приема даже два предлога: *im zu* (=за към), на пр. *im zu glauben*. И тѣ, инфинитив, бато изгубил до негде финалното си значение, остаѣ без предлог само там, гдето последното не се изтъква твърде силно, напр.: *ich kann nicht glauben* (староб. *не можъ вѣровати*), но: *er war gewohnt zu glauben* (стб. *вѣлаше навъкъ вѣровати*)¹⁾. Отношението на инфинитив без предлог спрѣмо инфинитив с предлог тук е еднакво с отношението на обикновено безпред-

буквално стб.: *уче н ю іестъ* (Curtius, Grundzüge 612; Jolly, Geschichte des Infinitivs 198). Този латински инфинитив сетне е отстъпил на по-новия с оконч. -ге (*discere*), и понеже запазил още свързката със склонението си (прибавил се още родит. пад. *discendi* и вин. пад. *discendum*), не се е схващал толкова като глагол, както по-новиѣт инфинитив на -ге, при които съвсем се забравило, към кое склонение принадлежи и кой косвен падеж представя. За това стариѣт дателен инфинитив: *discendo, solvendo, edendo* се отличава донегде от инфинитив *discere* поради своѣ характер на глаголно съществително и носи особено название *gerundium*.

¹⁾ Също така и в латинския език рано се явява предлог *ad* пред инфинитив (герундиум); у Плаута се среща *it videre* (стб. *отиде видѣти*), но по-сетне вече се среща вмѣсто *videre* в такъв случай и *ad* с герундиум: — *ad videndum* (старонемски: *kam sehen*, сетне: — *im zu sehen*).

ложно дателно допълнение спрямо предложно дателно допълнение, сир. както вѣкроуѣж когоу спрямо вѣкроуѣж къ когоу¹⁾. б) Ала стремлението към ясност в по-важни случаи предпочита да употреби цѣло финално изречение вмѣсто инфинитив. Това особено бива в чисто прозаичниа слог, гдето ясността на изложението стои над всичко. Затова взели и в немскиа език да предпочитат в такъв случаи определен глагол (*verbum finitum*) заедно със съюз: вмѣсто *ich bat ihn glauben* (стб. моляхъ него вѣкровати) почнали да казват: *ich bat ihn, dass er glaubt* (моляхъ него, да вѣкроуѣтъ)²⁾. Тѣ наречените причинни глаголи (*verba causativa*) в латинскиа език, като напр. *rogo, do, facio, trado* и пр. в старолатинскиа слог изискват още чист инфинитив: *rogo dare*, ала в златниа период на лат. писменост вече се употребява вм. инфинитив определен глагол (*verbum finitum*) с *ut, ne* и др., напр. *rogo, ut des*³⁾.

Щом един път се допуска предлог пред инфинитив, тоі клони да се преобърне изново в глаголно съществително, да се скланя и даже да приема и член. Така се е развило глаголно съществително в немскиа език от всеки инфинитив, които приел член от сред. р.: *das glauben* (вѣрваніе)⁴⁾. Това развитие, както видѣхме, не е засегнало в немскиа език целият инфинитив, понеже голѣма част от инфинитивните конструкции, които са имали изразително целно (финално) значение, и тук, както изобщо в новите езици, е заменена чрез пълни приставни изречениа. Следователно в немските, (както и в романските) езици инфинитив се преобърща с помощта на предлози и член в отвлечено глаголно съществително, ала само от част, така че не може да се каже, че изобщо се унищожават в тиа езици глаголността на инфинитив, но че се разпада инфинитивната категория

¹⁾ „Die Präposition dient als Präservativ der ursprünglichen, durch langen Gebrauch abgenützten Grundbedeutung“ (Jolly, op. c. 160).

²⁾ Тази синтактична замѣна според Jolly (н. д. 173) произлѣвла в немскиа език от „стремление към ясност“; то било черта на „прозаично схващаніе“ (Trieb nach Deutlichkeit, ein Zug auf prosaische Auffassung).

³⁾ Инфинитив в немскиа език, когато е с член, до толкова се схваща като съществително, че се свързва координативно със други неглаголни съществителни: *das Arbeiten und die Lectüre* (работеніето и четмото); *der Kummer und das Jammer* (грижата и тъгуваніето) Jolly, 173.

⁴⁾ Латинските поети предпочитат инфинитив след *verba causativa*, а прозаичните — второстепенно изречение с *ut* и др. Вж. и Jolly op. c. 187: *In dem Wesen der alten Infinitive beim verbum causativum liegt noch die casuelle, substantivische Natur, die nur auf den Begriff der Handlung, nicht auf die handelnde Person geht. Von einer ausdrücklichen Beziehung des Trägers der Handlung kann dabei nicht die Rede sein; es bleibt also noch eine Mehrheit von Combinationen für den Hörer offen, der das Subject des Infinitivs, wenn ihm die Sache noch so nahe gelegt wird, doch eben errathen muss“.*

на две части, от които една част клони към съществително (с член и предлози), а другата си остава глаголна (вж. и у А. Потебня, Изъ записокъ по русс. грамат. 355).

Нека да видим още, как е вървѣло рзвитието на инфинитив в гръцкия език, та сетне ще преминем към нашия език. И в гръцкия език, както и в другите езици дателното значение на инфинитив, което у Омира още живо се схваща, наскоро отслабва¹⁾, а за подкрепление не рѣдко се вземат подобни средства, каквито са казаните немски zu, um zu, а именно взема се 'ως-те, πρὶν, παρῶς, напр. 'ως εἶπεν = (so) zu sagen; ποῦρ (ainsi) dire, сир. 'ως = zu, ποῦρ. Последното е повело в много синтактични случаи към това, че се схващали инфинитив като глаголно съществително, и за това се явил пред него член в цѣлата си флексия: τὸ εἶπεν = казване. Както в други случаи, когато финалното значение е било по-силно и важно, в немск. и латинск. език вмѣсто инфинитив се явило приставно изречение със dass (= да) и ut, също така и в гръцкия език, и то още в старогръцко време многобройни Омирски инфинитиви се преобръщат във финални изречения със ὡς (= да). Новогръцкият език се отличава с това, че у него инфинитив съвсем е изчезнал и редовно на негово мѣсто се употребяват приставни изречения с σια. Изгубването на инфинитив в гръцкия език не е нищо друго, освен подпълно замещение на инфинитив чрез аналогично размножение на приставно изречение според типа ὡς + определит. глагол²⁾.

Развитието на инфинитив в българския език е вървѣло от начало по същата посока, както и в споменатите езици, а именно глаголното значение на инфинитивната форма се усиляло, а съществителното значение слабвало. Когато

¹⁾ Като дателен падеж инфинитив най-добре е запазил старото си целно значение в нѣкои абсолютни конструкции, гдето инфинитив, употребен възклицателно, има заповедно значение и се схваща като заповеден начин та образува подпълно скавуемо, напр. стрб. не имати дѣвѣ ризѣ! рус. молчатъ! нем. niederlegen! (рус. ложись!) Ег und arbeiten! (=тои и да работи! стрб. хърв.: он и радити!) Рус. кто молчатъ! срав. с абсолютните (заповедни) падежи в рус. език: на молитву! (винит. пад. с на) или новобълг. долу! (дат. пад. от долъ). Също тъй в хърв. език се подканва към молитва с инфинитив: молити!

²⁾ Според Лескина Kuhn's Zeitschrift XXI, 1887. 280. и сл. гръцкият инфинитив изчезнал независимо от външни влияния: „то е синтактична замѣна, която се корени в естественото развитие на езика.“ И Jolly (op. с. 227) изказва същото мнение за изчезването на гръц. инфинитив. Според него това развитие се стреми да удовлетвори потребата към прованческа ясност, която бива все по-голяма и по-голяма в противоположност на поетичната или тъмна краткост (der poetischen aber dunklen Kürze), свойствена на по-старите езици (234). Албанското влияние, в което Миклошич върваше, никак не се доказва.

дателната (финалната) сила на инфинитив се губила, езикът посегнал в случаи, гдето финалното значение е важно, към помощта на съъзи, които се туряли пред инфинитив, останал у нас до краі глаголен, както се туряли предлози в германските и романските езици, гдето инфинитив от част изново се приближил към съществителните. За това инфинитив в историата на българ. синтакса никога не е станал съществително име и не е приемал нито член, нито предлози пред себе си¹⁾. Именно поради глаголността на инфинитив се явяват в старобългарския език (в целни и последни изречения) пред него само съъзи: *ѣже ꙗкоже*, и чрез това се е правил преход към истинско приставно изречение, за което е трѣбвало само да се обърне инфинитив във съответния определен глагол (*verbum finitum*). Случаите, в които се срещат казаните съъзи пред староб. инфинитив, са сравнително редки, и за това науката до сега счита от част тия случаи за гърцизми, а от част и съвсем не ги тълкува. Ала аз дохождам до убеждение, че тук нѣмаме работа с просто подражание на чужд синтактичен обрат, а със далечни следи от процеса, който е довел вмѣсто инфинитив (като второстепенно сказуемо) цѣло приставно изречение с помощта на съъзи. От славистите до сега само Потенна до негде е погледнал в този смисъл на това употребление, ако и да не е развил мисълта си по-далеч от една кратка и неясна догадка (Из запис. 358), до като изобщо *ѣже* пред инфинитив напр. *ѣже любити* славистите считат за подражание на гърцкия член *το*. Ала ето доводи против това схващаніе.

Изобщо староб. инфинитив, като второстепенно сказуемо, може да се свърже с главното сказуемо чрез нѣкои относителен (релативен) съъз: *къде*, *како*, *что* и пр. напр. *не иматъ къде главы подклонити*; *мѣшлагахъ, како бы вѣлѣсти*. (Вж. у мене староб. граматика II. изд. 137.). — Пред чисто финален (целен) инфинитив и пред тѣ наречения дателен самостоятелен, който е тѣ също финален или последичен (консекутивен), се явява твърде често съъз *тако* (каквото, щото, че, да): *свѣтътъ сътвориша архиереи та ко оубити Исуса*, (сир. — *каквото да убиат*); и *въставъ авиѣ и възвѣмъ одръ*

¹⁾ Това може да се каже и за славянския инфинитив изобщо, с изключение на хърватския, гдето се употребяват и предлози, очевидно под чуждо влияние, напр. *nije za izkazati* (es ist nicht zum sagen); *ovaj stan je za iznajmiti* (diese Wohnung ist zu vermieten); *sve je uradio za upropastiti svoj narod* (hat alles gethan, um seine Nation zu Grunde zu richten). Вж. и Miklosich, Syntax 872.

изиде прѣдъ всѣми, ꙗко дивити сѧ всѣмъ и славити Бога (— што се чудят всички и славят Бога). В тези случаи инфинитив се схваща като глагол и то твърде близък на определен глагол, така че тези конструкции не са друго освен преход към конструкциѧ с истински опред. глагол. Че това е тѣ, вижда се от колебанието в езика на староб. паметници, гдето се среща ту инфинитив, ту определен глагол, срав.: сѣрѣтоста и дѣва вѣсноуѣща сѧ люти зѣло, ꙗко немощи никоуѣже мимоити (Остром. Ев. Мат. 8. 28); сѣрѣтоста и дѣва вѣсна . . . ꙗко неможааше никтоже мнѣити (Мариинско ев. 24. 14). Тук ꙗко е съѣз, който би превели чрез новоб. *че*: — че неможеха да минат . . . В рус. език би се превело чрез „что“ (Потеб. н. д. 429).

До сущ тѣ се среща и *еже* с инфинитив в безлични изречениѧ, що показва, че и тук вмѣсто чист инфинитив се ꙗвяват съѣз с инфинитив, за да се развие най-сетне съѣз с определен глагол. Както е употребено *еже* в: *Исусъ же рече емоу: еже не оубѣиши, не прелюбы сътвориши: и чюждааѣх сѧ еже къшишѣшетъ въ црѣкѣве*; гдето то има значение на новоб. съѣзи: да, каквото, гдето, такъво значение има и в примера: *каа полза еже вѣдѣти о вѣкѣ праваа оучениѧ* = *коѧ полза, каквото (гдето) да знаеш . . .* В руските паметници се среща *еже*, но и „что“ вм. *еже*: *азъ хоѣу еже за Христа пострадаѣти; азъ быхъ хотѣлъ что за Христа кровь свою пролияти; новорус. само что: подымись, мой родна сестра, что ити-то въ парну баненку, что смыватъ-то волю вольную . . .* (Потебня 356. 428.). Очевидно е, че в езика има стремление към определен глагол и че инфинитив вече не се схваща добре като неопределена форма, та се прибавят и съѣзи. Щом обичаѣт да се прибавят пред инфинитив съѣзи се утвърдил, лесно е могла аналогичната да прекара из съответните приставни изречениѧ определената глаголна форма на мѣстото на инфинитив. Кои са типичните начала на таѧ аналогия? Познато е, че колкото един глагол е по-формален (спомагателен), толкова и повече поднася покраѣ себе си инфинитив вм. приставно изречение и обратно. Напр. *хоѣѣх писати* означава изцѣло бъдѣще време от *пишѣх*, ако глагольт *хоѣѣх* се схваща като формален; в противен случаѣ, когато *хоѣѣх* запазва конкретното си значение „искам“, „желаѧ“, тогава тоѧ е главно казуемо, а *писати* субѣктивен инфинитив сир. второстепенно финално казуемо със същия подлог, който има и главното (= *искам да пиша*). Ако *искаме* в този смисъл да кажем

„желаіа да пишеш“, в староб. език не може да остане след *хощѣ* пак инфинитив, защото в този случаи тоі се отнасіа към друг подлог „ти“ сир. тоі би трѣбвало да бѣде обіективен. В такъв случаи, ако обіективен инфинитив не може да се употреби (напр. конструкціа дателен с инфинитив, или винителен с линфинитив), тогава трѣбва да се вземе вмѣсто инфинитив приставно изречение с да: 1. л. *хощѣ писати*, но 2. л. *хощѣ да пишеш*; 3. л. *хощѣ да пишеть* и пр. Ето от тоіа типичен обрат аналогіаата е могла да пренасіа да с *verb. finitum* не само в 1. л. сир. *хощѣ да пишѣ*, но изобщо на всѣкъде, гдето е инфинитив, даже и след формален (спомогателен) глагол. Само там, гдето конструкціаата е била обърната писати *хощѣ* сир. гдето формалността на *verb. finitum* е означена и чрез второ мѣсто, аналогіаата от типа *хощѣ да* — не е могла твърде да го засѣга, и за туі и до днес в таіа форма на бъдѣще време инфинитив у нас е уцелѣл, ако и нащърбен без оконч. - ти: *писаща*.

Целта на гореизложеното беше да се покаже, че у нас приставното изречение изобщо е обикнато, като се употребіава в разни случаи, гдето в старо време се говорил инфинитив, и напротив, че отвличеното глаголно съществително не е тѣрпимо, понеже не се е развило в езика и там, гдето по аналогіа на другите езици трѣбваше при разпаданіето на инфинитив да се іави: езикът предпочита глагол и отбѣгва съществителното, а това напълно се съгласіава и с факта, че в новобългарскиіа език глаголт е развит до голѣмо съвършенство (наі-голѣмо между всички славіански езици), до като склонението почти е изчезнало. Ако Немецът каже *вм. староб. лъгати грѣхъ истъ: das lügen ist Sünde* (*das lügen* = членуван инфинитив със значение на глаголно съществително), ние трѣбва да заменим инфинитив чрез приставно изречение: *да лъжеш е грѣх*, а не чрез глаголно съществ.: „лъженіето“¹⁾. Също ты и в следните случаи е погрешно употребено съществително вмѣсто стариіа инфинитив:

„Практика е знаение на онова, което трѣбва да се прави в таіа минута, или умение на време да се прилага знанието към работа“ (Христом. Кост. и Миш. I. 309), вмѣсто: *практика е да знаеш* (или „да знае човек“) . . . или *да умееш на време да приложиш знанието*. —

¹⁾ Не е истинско мнението, че инфинитив тук е подлог: тоі и тук е второстепенно безлично скавуемо, и за това пак трѣбва да се замени чрез второстеп. скавуемо със да (вж. староб. грам. § 158).

„Питаніе е, от где да захванем изучваніето на иностранната литература“ (същ. 314), вмѣсто: от где да захванем да изучваме иностранната литература —.

„Съживиаваніе българската народност — това му е целта“ (с. 111) вм.: — да съживи —.

„Спомогнали за възобновението на манастириа“ (Мисъл 1892. 620). вм.: — да се възобнови —.

„За най-трудна задача се счита изложението съдържаніето на драми и комедии (Костов, ръковод. по писм. упр. 41). вм.: — да се изложи —.

„Целта трѣбва да бъде приучваніе учениците към употребението . . . на тези гласни . . . и към разпознаваніето на съмнителните гласни; приучваніе . . . да пишат с внимание и с пазение известни форми на . . .“ (с. 9.) вм.: — да се приучват учениците как да употребяват тези гласни и как да разпознават съмнителните гласни; да се приучват да пишат внимателно, като пишат известни форми на —.

„С най-голѣма енергиа са се заловили за подпомаганіето на народното просвещение“ (ученич. тетради), вм.: — да подпомагат народното просвещение —.

„После (Неофит) се заловил за съставіаніе на българска граматика“ (с.), вм.: — да състави —.

„Осъжданіето на разни недостатъци е нужно“ (с.), вм.: — да се осъждат разни —.

„Не поехме отгоре си урежданіето на това специално списание“ (Юрид. Прегл. I. 4.), вм.: — да уреждаме това —.

„Много помага на образованието и четеніе на разни книги и следеніето на съвременниа политически и литературен живот“ (ученич. тетр.), вм.: — ако се четат разни книги и се следи съвременниѣт —.

От тази категориа са и различните надписи, с които се напомниа на публиката, какво е позволено или не, напр.:

„Пушеніето в салона и влизаніето на частни лица при чиновниците е строго забранено“ вм.: строго се забранява, да се пуши в салона и частни лица да влизат при чиновниците.

Тези които предпочитат глаголно съществително вм. определен глагол със *да*, навѣрно ще възразят, че последниѣт начин е по-разточен и че съществителното изразява същото, но само кратко, по-сбито. Аз показах по-горе, че глаголното съществително в тоиа случаи не е по духа на

езика, та вече само това би било достатъчен аргумент против него, все и да се постигаше уж нѣкоѳа „краткост“ на изражението. Ала в същност конструкциите, гдето е употребено съществително, никак не са по-кратки, защото, ако спестяваме един съѳз, за това пък сме принудени да употребим твърде често предлогът *на* пред допълнението на съществителното, както се вижда от горните примери.

Всеки ще се съгласи, че е много по-добре да употребим глагол и право допълнение без предлог *на*, отколкото съществително име и косвено допълнение с *на*, когато и тѳи се чудим, как да избегнем да не се повтарѳа често това злочесто *на*. Народниѳт език не се мъчи, да изказва действие чрез отвлечени съществителни, а се държи о глагола; за това у него нѣма често да чуеш родителен падеж с предлог *на*. Това *на*, което ние в писменниѳа език несъзнателно размножаваме под чуждо влиѳние, захваща да ни спѳва, и ние често пъти се чудим коѳ друг предлог да употребим, само да се избавим от *на*. Народниѳт език си има способности да избегне *на* даже и там, гдето има да се изкаже чисто притежателно отношение, изражавано нѣкога чрез родителен падеж, (за началата на това стремление още в старо време вж. в староб. грам. § 123), а толкова повече го избѳгва в такива случаи, когато тоѳ може да си помогне със своѳа богат глагол, какѳто го нѣма ни у един от днешните славянски езици. И тѳи, приставното изречение, състоеще от съѳз и определен глагол, у нас не само по-точно изразява действие, но и по-конкретно, сир. по-хубаво, а освен това и необходимо, ако желаем да пишем в духа на истинскиѳа български език¹⁾. Ако търпеше езикѳт колко годе отвлеченото съществително, щеше без съмнение да преобърне инфинитив поне от част в съществително; напротив тоѳ е зафѳрлил и самиѳт инфинитив, за да го замени с още по-глаголно изражение — приставното изречение²⁾. Доводите си до сега ос-

¹⁾ Ние в същност нѣмаме специѳален родителен падеж, за да можем да изразим отношението на принадлежност тѳи чисто формално, както могат другите слав. езици, у които се запазило старото окончание на тоѳа падеж.

Предлогът *на* пази още твърде ѳасно своето конкретно значение и не може винаги да върши онаѳа формална служба, коѳато барбарското употребление на глаголите съществителни у нас изисква от него. Друго е напр. рускиѳт език, гдето родит. падеж живее със старото си окончание и гдето в книжовно употребление е получил почти всички овиѳа синтактични функции, които има родителен падеж в немскиѳа и латинските езици, под чистото влиѳние се е развивал и още се развива рускиѳт научен слог.

²⁾ И Потебниѳа на едно мѳсто казва: „Очевидно, что настоящее съ союзомъ самостоятелиѳе неопредѳленнаго (серб. мора да зна — мора знати), и что отношеніе между частями въ первомъ выраженіи опредѳленнѳе, что мысль выражена въ немъ отчетливѳе и раздѳльнѳе, чѳмъ во второмъ, которое такимъ образомъ есть лишь зародышъ перваго“ (н. д. 360).

повавах върху развитието на синтактичния обрат, който редовно у нас застъпва мястото на инфинитив, за да покаже негодността на глаголното съществително в нашия стил. Ако беше последното употребявано у нас не всъквѣде, а само в тѣя сравнително ограничени случаи, гдето се е говорил нѣкога инфинитив, не щѣх да се простирам толкова върху това явление, нито щѣх да му отдавам такава важност. Ала явлението е твърде разпространено и сочи да замести изобщо една голѣма част от различните приставни изречения, така че и нашите граматичи считат за нужно да го осветят в учебниците по синтаксата с по нѣкое правилце. Напр. и у Мишева четем на едно място, че обстоятелствените временни приставени заместят обстоятел. временна дума, напр. „когато се сблъскат два кораба, по-малкият непременно загива“ било вмѣсто: „при сблъскване на два кораба“ или че целепоказателно приставено изречение заместяло обстоятел. целепоказат. дума, напр. „Демостен направил това нѣщо, за да усвои прелестния стил . . .“ било вмѣсто: „Демостен направил това нѣщо за усвояване прелестния стил . . .“ (Синтаксис I. изд. 83—84.). Същият автор на друго място учи, че „приставените временни, местни, причинни и целепоказателни се съкращават и съ съществително: „За да предпази децата си от наклонности към кражба, той им поверяваше ключа от ковчега с парите“ можело да се съкрати тѣ: „За предпазване децата си от . . .“ „Когато се сблъскат два кораба“ се съкращавало: „При сблъскване . . .“ (с. 117). Между примерите из разни съчинения поместил М. и това изречение, като образец на „съкратено“ приставено: „Моето прокълняване ще се обърне в благословие“ (с. 118.), като че ли тук не може да се мине просто с „клетва.“ На нашите граматичи вече един път се забележи, ако и мимоходом, за лошите последици, които могат да имат подобни необмислени правила за съкратяването на изречениата (Сп. XXI—XXII. 515), ала, както се види, още не се е разбрало, къде отива школното обучение по стила, когато и синтактичните ръководства узаконяват барбаризмите. Най-сетне да речем, че ръководствата нѣмат такъво голѣмо влияние, както един гузен горещо възразяваше, все пак остава лошият стил на авторите им, които неволно се втъпява в паметта на ученика и ражда свои недоносчета. Ако ще чистим стилът, трѣбва да разчистим преди всичко синтактичните ръководства от лъжливи правила, а разбира се, че и на практика трѣбва да внимаваме, кога

пишем български, да не даваме материал за лъжливи правила . . . . Първият и главният източник на тази маниа у нас, че така се „съкратяват“ разните приставни изречения чрез глаголни съществителни, без съмнение, не е в ръководствата, а в безсъзнателното подражание на чуждия, особено руския стил, който у нас неосетно се промъква дори и в домашната конверзация. Понеже и ръководствата са повече превод от руски, понеже и авторите на „ръководствата“ не си дават точна смѣтка, що е у нас в стила чуждо подражание, и що не, превеждат руските правила с убеждение, че те се отнасят към едно „задружно“ синтактично явление. Русинът като владее с пълна флексия на съществителното име, успѣл е в книжовния език до там, че може, сравнително с нас, много лесно да употреби инфинитив или съществително там, гдето у нас е необходимо приставно изречение, нап. „неусыпныя старания нашего правительства о водвореніи наукъ и искусствъ въ Россіи“ правилно български ще се преведе: неуморимите старания . . . . да въдвори науките и изкуствата . . . .“ а не според правилата за съкратяване: „ . . . . за въдворяваніето на науките“, както обикновено се превежда буквално по руския текст. Русинът нѣма нужда постоянно да се бори с дилеми, какъвъ предлог да употреби пред съществителното, което иска да употреби вм. глагол, както става у нас, защото, както рекох, тоі има на разположение старите падежи, а освен това още и други полуименни, полуглаголни средства — инфинитив и деепричастията; па и ако подкрепи падежът с предлог, както е в горния пример, не пада всичката функционална важност само върху предлога, понеже падежното окончание му помага, — то специализирва във всеки даден случаі предлоговото значение. Не искам да кажа, че и у нас има нужда от изгубените падежни окончания, защото езикът вече си е изработил нови средства, чрез които надоместя падежите така, че и предлозите съвсем добре вършат флексивна служба в чисто народните конструкции; думата е за чужди, несвоіствени на българския език обрати, взети от езици с пълна именна флексия и съвсем друго развитие, и за комичното дори разпъване българските предлози да изразят смисълът на чуждата конструкция, че каквото ще да става, само и само да бъде „скратено“, а не истинско приставно изречение с глагол и съюз, както си обича чистият български език. Ето така става, че у нас се явяват предлози и там, гдето и другите езици минават без падеж. На пр. на

мѣсто да се каже български: „Но да видим, не показваме ли и ние с това, че осъждаме другите (или: гдето осъждаме —), нѣкои свои недостатък“, в едно ученическо съчинение е казано: „но да видим, дали ние не показваме нѣкои свои недостатък в самото осъждане на другите“. Русинът тук си помага с деепричастие: — „осуждая другихъ“; или вмѣсто да каже: „Този, който има . . . образование, се познава по туй, как цени художествата и как изпълнява гражданските си длъжности“, един ученик ми написал „. . . се познава по ценението на художествата и по изпълнението на гражданските си длъжности“. Ако се каже същото руски, разбира се, нѣма нужда ни от *но* ни от *на*, а стига само творителен пад: „. . . отличается оцененіемъ . . . и исполненіемъ . . . .“ и пр.

По-долу ще дам повечко подобни примери не само из ученически тетради (VI. кл. гимназ.), но и из нѣколко съчинения по педагогичната, научната и журналистичната литература за да се види, до къде е засегнало барбарското употребление на глаголните съществителни. Всеки, който знае руски и немски, веднага ще прочете в тиѣ примери чуждите първообразни изречения, типовете, по които се повели нашите подражатели. Подир всеки пример отбелѣзвам и поправка върху онова мѣсто, което съдържа погрешка от този род, за които ни е думата. В заключение ще кажа, че окончателната ми цел е настоятелно да препорѣчам, да се обърне внимание върху този важен недостатък в нашия стил и да се дава мѣсто само на домашните конструкции под девиза: глагол, глагол и пак глагол!

а) Примери из ученически тетради (VI. гимназ. клас):

1. „Истинското образование не се състои само в отделното изучаваніе на предметите, в папагалското запомніуваніе на разни закони и правила“ *вм.*: — не се състои в това да се изучават. . . . предмети, ... да се запомніат разни —

2. „Редкостта на истинското образование между хората е следствие от мъчното му придобиваніе“ *вм.*: истинското образование е рѣдко, защото мъчно се придобива.

3. „човек трѣбва да има добри физически сили, които са необходими при добиваніето на систематическото образование“ *вм.*: — които са необходими, за да се добие систем. образование.

4. „Вътрешното образование се постига чрез разбираніе на прекрасното в природата, чрез четеніе на добри и полезни книги“ *вм.*: — се постига, като се разбира . . . . като се четат разни — .

5. „... а това може да се постигне ... чрез издвигане на коние, разходки, чрез придобиване приатни манери, което се достига с другаруване със средата в която той (?) живее“ в.м.: ако се ези... ако се придобиват манери ... като другарува човек със средата — .

6. „Прозата без да изменява действителността, занимава се с нейното изучаване“ в.м.: Прозата изуча действителността без да я изменява.

7. „Живописата си служи за предаването на една идея с бои“ в.м.: Живописата предава идеята с бои; или: живописата, за да предаде една идея, си служи с бои.

8. „А това премахване на недостатъците може да се постигне най-лесно чрез осъждането им“ в.м.: А недостатъците могат се премахна, ако се осъждат.

9. „Значението на сатирата и комедията в живота е голѣмо, защото те се занимават с поправлението на недостатъците му“ в.м.: защото те гледат (или те се стремят; те имат задача и пр.) да поправят недостатъците му.

10. „Човешката природа е тъй устроена, што всѣкога на указването недостатъците ѝ негодува на онези, които ѝ ги указва ... малцина са онези, които благодарят на указвателите недостатъците им“ в.м.: — че всѣкога негодува, когато ѝ указват недостатъците ... малцина са, които благодарят на тези, що им указват недостатъците.

11. „Не всѣко осъждане се стреми към подобренето на обществото. Подбуждането към осъждането трѣбва да произлиза от стремлението към прогреса, към подобренето на обществото“ в.м.: Не всѣко осъждане се стреми към това, да подобри обществото; Потикът, за да осъждаме, трѣбва да произлиза от стремлението, да напредваме, да подобряваме обществото.

12. „На осъждането (на) чуждите недостатѣци се дължи напредъкът на всичко“ в.м.: всичкият напредък се дължи на това, че се осъждат чуждите недостатѣци.

13. „Понеже добиването на истинското образование е съприажено с много препятствия, то трѣбва да се цени ...“ в.м.: понеже истинското образование се добива много мъчно (или: с много мъчности), трѣбва да се цени.

14. „Кажми ми желанието си“ в.м.: кажи ми, какво желаеш.

15. „Общо мнение е, че преподаването на историата има за цел ...“ в.м.: — че историата се преподава с цел — .

16. „Поетът е свободен в комбинирването на образите“ в.м.: — свободно (може да) комбинира образите.

17. „Смаиването на Българите подир изгубването на политическата свобода беше толкова голѣмо, че те и не помислиха за запазването на църковната си независимост“ в.м.: Българите толкова бѣха се смаивали след като си загубиха политическата свобода, че и не са помислили, да запазят (или: как да запазят) църковната си независимост.

18. „С паданіето на българските църкви в Търново, Охрид . . . придохождаха нови . . . “ вм.: Като паднаха.
19. „Ранч е оживил в отца Паисіа мисълта за написваніето на българската историа“ вм: — да напише бълг. ист.
20. „(Гръцкото духовенство) с преследваніето на българските водители самó даде потик за почеваніето на . . . “ вм.: и с това, че преследваше . . . даде потик да се почне.
21. „Спомагат за разпространението и закрепяваніето на просвещението в народа“ вм.: спомагат да се разпространи и да се укрепи просвещението . . . .
22. „ . . . . та не може да се удуши с отстранението от сцената на единични лица“ вм:—като се отстраніат—.
23. „ . . . . наі много е способствувал на Паисіа за съставяніе на българска историа, с коіато искал да помогне за възражданіето на народа“ вм.: — помогнал . . да се появи . . . . за да състави — .
24. „От Паисіа е помогнал за възражданіето на бълг. народ със своето дѣло: съставяніе на първа бълг. историа“, вм.: — помогнал е да се възроди бълг. народ, като състави първа бълг. историа.
25. „ . . . . бил причината за основанието на . . . “ вм.: бил причината да се основе . . . .
26. „ . . . борба, коіато се свърши в наша полза с припознаваніето от турското правителство . . . “ вм.: — като іа припозна турското правителство.
27. „С приеманіе на христіанското учение се тури здрава основа на — “ вм.: като се прие . . . . се тури.
28. „Нѣколко века преди дохожданіето на Българите“ вм.: — преди да доідат Българите.
29. „ Мнозина отиваха в Цариград . . . и със завърщаніето си в Българіа пренесоха . . . . “ вм.: и като се завърщаха —.
30. „ Българските пастири, натоварени с проповѣдваніето на православието, съумѣха . . . . “ вм.: — натоварени да проповѣдват—.
31. „ . . . . те направиха доста за запазваніе на религиата . . ; със запазваніе на религиата се запази и народността“ вм.: — направиха да се запази; като се запази религиата, запази се и —.
32. „ . . . . велики мъже, които са работили за разпространение на образованието в народа“ вм.: за да се разпространи —.
- б) Примери из печатани съчиненіа:
33. „С превожданіето и отпечатваніето на настоіащото ръководство сме желали . . . . “ (Костов, ръковод. за вод. писмен. работи по Олшамовски. II) вм.: Като преведохме и отпечатахме това ръководство —.
34. „С напомневаніето си за писменната работа в душата му всѣкога ще се подига неприіатно чувство, щото отсетне

подир напусканіето на училището ще да храни от-
вращение към изложението (на) мислите си на книга.“
(същиѣт 8.), вм.: когато си напомни . . . . щото отсетне,
след като напусне училището, ще се отвърща —.

35. „Темите . . . изискуват труд . . . не толкос в изна-
мираніето на материал, колкото в преработваніето му“
(същ. 8), вм.: — не толкос, за да се изнамери материал,
колкото за да се преработи.

36. „понѣвга в целиа клас съвсем нѣма разположение
към четеніе на какво годе освен (на) учебниците“ (с. 46),
вм.: — целиѣт клас не е разположен да чете.

37. „Да се изискува изеднѣж излаганіето на съдър-
жаніето на цѣло драматическо произведение не може“ (с. 4.),
вм.: Да се изисква изеднѣж да се изложи съдържаніето —.

38. „Твърде лесно подготовление към състави-
аніето на описаніа може да служи упражненіето в доби-
ваніе на гореспоменатите въпроси“ (с. 23.), вм.: като твърде
лесна подготовка, за да се съставіат описаніа, може да служи
упражненіето, според което се добиват —.

39. „Тук при устното изложение учителѣт може да покаже
и на сгрупированіето на признаците на църквата“
(с. 33) вм.: — да покаже, как се групират —.

40. „Трѣбва да се назначават такива теми, които изиску-
ват внимателно прочитаніе на самото литературно про-
изведение“ (с. 55), вм.: — изискуват внимателно да се про-
чете самото —.

41. „ . . . гдето при прочити преповтореніето
на басните . . . . “ (с. 55), вм.: гдето като се про-
чита и се приповтаріат басните —.

42. „До когато учениците не привикнат в състави-
аніето на писмени работи“ (с. 7) вм.: . . . — непривикнат
да съставіат.

43. „Чува се разнообразното чуруликаніе на птичките и
шумѣт, които произвеждат при подхвърканіето си от
клонче на клонче“ (с. 37), вм.: — когато подхвъркат —.

44. „За къпаніе и не мисліа, а се занимавам с четеніе
на уроците“ (с. 37), вм.: и не мисліа да се къпіа, но си чета
уроците.

45. „Богатствата употребіаваше само като средство за до-
карваніе същинска полза“ (Костов и Мишев, Христ. за горн.
кл. I. 357), вм.: за да докара —.

46. „Когато Хус, преди изгаріаніето книгите му
бил повикан на съд“ (с. 129), вм.: — преди да изгоріат
книгите му —.

47. „Мисліат, че служба принасіат Богу с убиваніето
на невинни“ (с. 350), вм.: — като убиват —.

48. „Така забравіаніето бѣдѣщиѣт живот води към
забравіаніе всички добродетели“ (с. 349), вм.: като се забравіа
— води и към това, да се забравіат —.

49. „ . . Не е свободен в изказваніето мислите . . . “ (с.
309), вм. — да изкаже.

50. „Но и при свободата на разказа поетът не е бил волен в отбираніето на думите и изражениата“ (с. 309), в.м.: — поетът не е волен избирал думите — .

51. „Епическата обредност господствувала в повтаріаніето на нѣкои обични изражениа“ (с. 309), в.м.: — като се повтаріали нѣкои — .

52. „Физическият труд е необходим за развиваніе и подържаніе физическите сили“ (с. 315), в.м.: за да се развиват и подържат — .

53. „Които знае... , тои нѣма нужда да си губи времето над изучваніе бленуваніето на писатели от втора и десета рѣка“ (с. 315), в.м.: — да изучва — .

54. „Жертвува всичко, що се противи на достиганіето целта му“ (с. 317) в.м.: — да достигне целта си.

55. „Науките и изкуствата често служат като средство за изпълнение на зли намеренія, за удовлетворение на лошава страсти“ (с. 317), в.м.: — за да се изпълніат зли — да се удовлетворіат лошава страсти.

56. „И такъв вие можете го предѣ на разбираніето другиму“ (с. 323). в.м.: — да го разберат и други (или ед. ч.: — да го разбере и друг нѣкои).

57. „Сервилні Ахала убил Стуриа Мелиа за стремленіето му към нововъведениа“ (с. 372), в.м.: — защото се е стремѣл към — .

58. „Любителіу на мъдростта, които целият си живот прекарваш в диреніе истината, в познаваніе тайните на природата“ (с. 352), в.м.: които цѣл живот издирваш — ; или: които цѣл живот прекарваш да издирваш — , да познаеш — .

59 „... да представим какво годе за смекченіе очевидната строгост на начина, по които деіствува.“ (с. 383), в.м.: — да се смекчи — .

60. „Този начин (на) обнародваніе обаче не е затруднил разпространеніето на тази книга“ (с. 111), в.м.: начинът, както е обнародвана тази книга, не ѝ попречил да се разпространи.

61. „За избѣгваніе на таіа грешка, никак не е трѣбвало да се гледа...“ (Мисъл г. 1892 с. 669), в.м.: за да се избегне таіа грешка — .

62. „... да послужи на интересуищите се при написваніе на една сериозна биографіа“ (с. 613), в.м.: — да послужи на тѣа, които се интересуват, когато ще пишат (или когато ще се пише) сериозна биографіа.

63. „А тѣ като намираніето на учител е било доста трудно“ (с. 619), в.м.: а тѣ като учител доста трудно се намирал — .

64. „И като оставил своите трудове за напечатваніе на братіа Мустакови ..... започнал преподаваніето по новата метода (с. 620), в.м.: ... оставил на братіа Мустакови да ги напечатат... започнал да преподава — .

65. Кои са били причините за възвѣрщаніето му в манастиріа, не знаем (с. 618), в.м.: Кои са били причините, че се върнал.

66. „Идејата за отварањето на едно ново българско училище . . . ; желанието на Априлова е било основанието на едно училище“ (с. 619), в.м.: идејата да се отвори едно училище...; желанието на Априлова било, да се основе (или Априлов е желал да се основе).

67. „Сантименталниџт култ, въпреки отричањето на Ренана от него, е оставил...“ (с. 635), в.м.: — при всичко че Ренан се отрекъл от него (или: ако и да се е отрекъл Ренан от него).

68. „Незнајаніе на настроението и бѣ една от најголемите грешки“ (с. 666) в.м.: Това, че не се е знаело настроението бѣ.

69. „До појавувањето на Турците населението се считало за непобедимо; но при стълкновението с грозната действителност, след заемањето на...“ (с. 666), в.м.: Докаато да се појавиат Турците . . . , но когаато станало стълкновението. . . след каато се превзел.

70. „Според моето мнение може да се посочи на три таква средства: 1) намаливање уроците на учителя; 2) изменението на начина във водението на съчиненијата и съсредоточавање на особено внимание върху...“ (с. 655), в.м.: 1) да се намалиат уроците . . . ; 2) да се измени начинџт, по каато се водіат . . . и да се съсредоточи—.

71. „Навред се чуват оплакванія от нѣманіе добри списанија“ (Критика 309), в.м.: — че нѣма.

72. „Тоја недостаток сега се поплъва с појавувањето на български език съчинението на В. . .“ (с. 392), в.м.: каато се јавува —.

73. „Книгата . . . е пръв опит за превождање на български език проповедите . . .“ (с. 104), в.м.: — да се преведе.

74. „Шом каато В. се е заловил с превождањето на“ (с. 106), в.м.: — да превожда.

75. „На Бача Киро . . . има ние да благодарим за снабдувањето ни с хајдути“ (Съчин. на Хр. Ботев, 4), в.м.: — че се снабдихме.

76. Нѣколку месеца пред венчавањето поетџт за војвода . . . (с. 5), в.м.: — пред да венчејат поетџт.

77. „Замествање науката със страста в едно разисквање не значи разрешение въпроса.“ (А. Шопов, език на Македонците 34), в.м.: да замениш науката... в едно разисквање не значи да разрешиш въпросџт; или: да се замени . . . да се разреши—.

78. „ . . . (река) под таја стена скача долу . . . , а със скачањето си става на бѣла пѣна“ (Манч. мал. христ. 70), в.м.: — а каато скача.

79. „Учителџт трѣбва да изнамира средства за отмавање от тѣх страхџт.“ (Божанов, ръковод. за преподав. по Манч. буквар 9), в.м.: — как да отмахне.

80. „Деца, осетихте ли се сега, зашто тија тримата се не бъркаха в сѣданіето, а онија отнапред се бъркаха?“ (с. 10), в.м.: — когаато сѣдаха —.

81. „В разгледваніето предметите по каквина, ние ще се ограничим върху“ (с. 13), в.м.: — когато ще разглеждаме —.

82. „Най голѣмото искусство на учителя се заключава в отнасіаніето му към учениците“ (с. 9), в.м.: — в обноската му — : или: — се заключава в това, как се отнасіа към учениците.

83. „Затвори се в своја дворец в очакваніе, какво ще да правят“ (Св. Климент. XV. 225), в.м.: — като очакваше —.

84. „С тѣхното изучваніе учениците се приготвят за полесното разбирање тези форми . . . и за запознаваніе с наречіята . . . (Илнев, Синт. III.), в.м.: като се изучват . . . по лесно да разбират — и да се запознаят —.

85. „У онези народи, които са . . . много по-лесно е съставяніето учебници . . .“ (с. I), в.м.: — много по-лесно се съставят —.

86. „Коего оскърбленіе се е заключавало в отказваніето му от квартира“ (Цукев, Рѣковод. по наказ. зак. 5), в.м.: — в това че са му отказали квартира.

87. „Оскърбленіето или обидата пък е унижаваніето ми пред другите посредством оскърбяваніе самолюбіето ми с нарушеніе на обще установените норми за отнасіаніе, е — унижително отнасіаніе към мене (?)“ (с. 7).

88. „С усвоіяваніето на себе си тези норми, със съзнаваніето им за задължителни; при спазваніето на тези норми по отношение към лицата при нарушаваніето им(?)“ (с. 6).

89. „По начина на извършваніето“ ѝ (с. 25), в.м. по начина как се извършва —.

90. „Упрекаваніето за неизлизаніе на дуел“ (с. 33), в.м. че не излиза (човек) на дуел.

91. „Може да стане причина за намаление на доверието“ (Юридич. прегл. I. 7) в.м.: — да се намали —.

92. „Само неоспоримото доказваніе на пакостите трѣбва“ (още нѣкол. д. по измен. на конституц. 9), в.м.: само ако неоспоримо се доказват —.

93. „Туї, което народът прекара, до докопваніето от ново до конституцијата, никак не . . . го разположи към второ отказваніе (с. 9), в.м.: — до като да се докопа, . . . разположи, повторно да се откаже.

94. „Какво да кажем тогава . . . . когато при неиното скроіяваніе не е вземено мѣрка. На какво може да се основе неиното провъзгласяваніе за свята? (с. 7), в.м.“ — че се провъзгласи —.

95. „За затвърдяваніето на отечеството, за запазваніето интересите ни . . . . трѣбва.“ (с. 69), в.м.: за да се утвърди . . . . за да се запази —.

Дадох малко по вече примери, за да се види, до колко са разпространени тѣя небългарски конструктории с глаголно

съществително, вмѣсто което ние лесно можем почти винаги да употребим глагол. Примери могат се да още на хиляди; ала мисля, че достатъчно се осветли главната мисъл на тези мои бележки, като се показва и вредителният характер на чуждите конструкции за които е думата, и средствата, чрез които могат лесно да се изгонят из нашия стил. И след като стане това, пак ще има не малко случаи, гдето можем правилно да употребяваме глаголните съществителни на - ние, понеже те са домашни форми и си имат определена синтактична функция. Въпрос е, като поставяме покрай тях допълнение, ще ли вземаме винителен падеж без предлог напр. писаніе писмо, или родител. падеж със предлог на: писаніе на писмо, ср. ще ли ги схващаме повече със значение глаголно или съществително. От всичко горе казано се вижда, че глаголните съществителни се заместят чрез глаголи, така че глаголното съществително се стреми у нас да има полуглаголен характер, близък на инфинитива. За това по-правилно е да вземаме в този случай право допълнение. С това не само съществителното се изтъква като по-глаголно, но същевременно избѣгваме и родител. падеж със на, които не е, както се видѣ, твърде обикнат в езика. И тѣ: носеніе вода, запазваніе здравіето, разглежданіе въпрос и пр. без на. Че това е тѣ, може да се докаже с примери и из историата на езика.

Л. Милетич.

Още стотици книги на дейци родени
в географска област Македонија
може да намерите на:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски“
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres